

A KANSUELLA TRANSDANUBICA FÖLDVÁRI REVIZIÓJA

Detre Csaba

A Magyar Állami Földtani Intézet paleozóos kutatási programja keretében sor került a Szabadbattyán-környéki karbonidőszaki képződmények részletes őslénytani vizsgálatára, ennek során a régebbi gyűjtemények ujrvizsgálata. Jelen dolgozatban a szabadbattyáni karbon legértékesebb Brachiopoda-leletének revíziójáról számolunk be.

Superfamilia Productacea GRAY, 1840

Familia Gigantoproductidae MUIR-WOOD et COOPER, 1960

Subfamilia Gigantoproductinae M-W. et C., 1960

Genus Gigantoproductus PRENTICE, 1950

? Gigantoproductus transdanubicus (Földv., 1952)

1952. Kansuella transdanubica Földvári: p. 35, 1. - 3. sz. á.,
I. t. 1. - 2. á., II. t., 3. - 4. á.

A FÖLDVÁRI A. által talált és nagy precizitással leírt Productida-maradvány gyenge megtartású, mindössze a ventrális teknő 2/3 része látható, a homloki rész teljes hiányával. Mindkét laterális oldal sérült. Mindmáig azonban ez a legjobb megtartású Brachiopoda-maradvány, amely a szabadbattyáni karbonból ezideig előkerült.

Az egyébként is gyengén definiált (PRENTICE, 1950) Kansuella CHAO, 1927 nemzetséghez sorolása ellen szól sokkal kisebb szélesség/hosszuság, valamint szélesség/magasság értéke (amit egyébként FÖLDVÁRI is említ: p. 35), ezzel összefüggésben a laterális szárnyak sokkal kisebbek voltak. Míg a Kansuellák esetében a szélesség/hosszuság arány: 2,5-3,0 (ami a hatalmas laterális szárnyakból ered), addig FÖLDVÁRI példányában: 1,2-1,3 (erre csak következtetni lehet a hiányos megtartási állapot miatt).

A Kansuelláknak kicsi, nem begömbülő, míg a szabadbattyáni példány-
nak nagy erősen begömbülő bubja van. Eltér a Kansuelláktól a teknő lényegesen
kisebb donborúsága miatt is, bár a teknő teljes domborúsági viszonyát nem huz-
hatjuk meg, a homloki rész hiánya következtében.

A ventrális teknő belső morfológiai szerkezete egyáltalán nem tanul-
mányozható.

Legközelebbálló alak: ?G. striatosulcatus semiglobosus (Paeckelmann,
1931) - nom. corr. ex Productus (Gigantella) striato-sulcatus Schwetz. var.
semiglobosus Paeck. - amely Sziléziában, a G. giganteus szintben (felső viséi)
fordul elő.

A Gigantoproductusok közé történő feltételes besorolását is MUIR-WOOD
és COOPER (1960, p. 332) - nek a P. striatosulcatus alakkörnek ?Gigantoproductus
jelölése alapján tesszük.

A ?G. striatosulcatus semiglobosus-hoz különösen a kicsi széles-
ség/hosszuság arány, a posterior rész kis domborúsága, a finom radiális diszi-
tettségek (irreguláris elrendeződésű costellák), erős laterális domborúsága tekinte-
tében hasonlít.

A ?G. striatosulcatus (Schwetz.) alakkör, valamint a Kansuella
kansuensis Chao diszitettsége közt igen nagy a hasonlóság (erre már utal
MUIR-WOOD és COOPER (1960, p. 332) is.

Elüt azonban a ?G. striatosulcatus semiglobosus-tól a Gigantoproductusok
közt szokatlanul hegyes, kiugró, és erősen begömbülő bubjával (a bub lényegesen
fejlettebb és begömbülőbb, mint ahogyan azt FÖLDVÁRI 1952, p. 34, 2. ábrán mu-
tatja), valamint azzal, hogy a legnagyobb szélesség vonala nem esik egybe a csuk-
lótengellyel, hanem attól anterior irányban húzódik. Ezeket feltétlenül faji bélye-
geknek kell tekinteni, és így a Földvári-fajt továbbra is valódinak tekinthetjük. A
fent említett két tulajdonság Linoproductusra utal. MUIR-WOOD és COOPER
(1960, p. 332) megjegyzik, hogy több Linoproductus-nak tartott alak a
Gigantoproductusok közé tartozhat. Ennek eldöntésére azonban átfogó revízióra

lenne szükség. Mind a Linoproductus, mind pedig a Gigantoproductus genus taxonómiai lehatárolása nagyon bizonytalan. Így feltehető, hogy a jelenleg csak a viséi alemeletre korlátozódó Gigantoproductus nemzetség sokkal nagyobb vertikális elterjedésű.

PRENTICE (1950, p. 436) mondataiból kitűnik, hogy a karbon nagy-Productidák genus-besorolásaiban nagyfokú konfúzió uralkodik.

A fent említett körülmények miatt ez a Productida ~~ket~~ nem bizonyítja a szabadbattyáni karbon bitumenes mészkő visé-i alemeletbe tartozását; a karbon időszakon belül nem jelöl semmilyen szintet.

IRODALOM - REFERENCES :

- CHAO, Y. T. 1927. Productidae of China. Pt. I.
Producti. - China Geol. Survey,
Paleont. Sinica, ser. B., v. 5, pt. 2.
- FÖLDVÁRI A. 1952. A szabadbattyáni ólomérc és kövületes karbonelőfordulás.
- MTA Müszaki Tudományok Osztálya közl., V. k., 3. sz.
- MUIR-WOOD, H. M. -COOPER, G. A. 1960. Morphology, classification and life
habits of the Productoidea (Brachiopoda). Geol. Soc.
America, Mem. 81.
- MUIR-WOOD, H. M. -WILLIAMS, H. 1965. Strophomenida. In MOORE, R. C.
(ed.) Treatise on Invertebr. Pal., part H, Brachiopoda.
Kansas.
- PAECKELMANN, W. 1931. Die Fauna des deutschen Unterkarbons. II. Die
Brachiopoden des deutschen Unterkarbons. T. 2. Die
Productidae und Productus-ähnlichen Chonetinae. - Abh.
K. Preuss. Geol. Landesanst., N. Ser. Bd. 136.
- PRENTICE, J. E. (:1950): The genus *Gigantella* Sarycheva. - Geol. Mag., v. 87,
no. 6.